

Fakta a „teorie“

Začnu citátem; vyšetřovatel řekl: „Nikdy neteoretizuj dřív, než poznáš fakta.“ To je v mnoha, snad ve většině případů užitečná „praktická“ rada, ale chyba je v onom slově „nikdy“. Jsou případy, kdy teprve neověřená „teorie“, tedy spíše hypotéza, nám dovolí (nebo umožní) některá fakta vůbec uzříť, vůbec si jich všimnout. Souvisí to ovšem především s tím, že faktů jednak neznáme nikdy dost a že i těch, které známe nebo můžeme zjistit, je tolik, že najít ta pravá, tj. vskutku významná, relevantní, vyžaduje selekci, je nutno je vybrat, tj. rozpoznat od těch ostatních, zbytečných (resp. pro náš cíl nepotřebných). Obvykle je aktuální kontext (věcný i „subjektivní“) natolik zřejmý a dokonce jednoduchý, že o něm ani nemusíme uvažovat. Ale pokud tak učiníme, ukáže se, že určité podmínky či předpoklady toho, abychom vůbec něco rozpoznali jako „faktum“, jsou vždycky „dány“ námi nebo spíše jsou „závislé“ na nás, na našem zájmu a na našich nejen vědomostech, ale vůbec na myšlenkové přípravě a jejím vybavení. Že tomu tak je a dokonce být musí, nám objasní – ovšem až dnes (nebo možná „zítra“) podrobnější rozpoznání nejrozmanitějších cest, jak se tzv. informace o vnějším světě dostávají do našeho vědomí, aby mohly být „zpracovány“ do podoby poznatků, tedy také tzv. „faktů“.

(Písek, 140605-1.)